

Joan Maria Picornell.

Joaquim Llorenç Villanueva i Astengo.

Antonio Ramón Ricardos.

Joaquim Sanelo, destacada figura intel·lectual de la renaixença valenciana; Antoni Brusola, Josep Esteban, l'impressor valencià que va finançar l'edició del codi napoleònic; els marquesos de Carrós, de Valera, de Jura-Real, de Malferit, de Cerdanyola, de Mirasol, del Moral o els comtes de Castellar i de Bunyol.

Van despertar el país de l'apatia, van aconseguir suprimir el règim senyorial i la Inquisició, van reduir el nombre de convents... però el seu miratge europeu va durar, al Principat, sis anys. Després van haver d'anar a l'exili i alguns d'ells van tornar a aparèixer a l'escena política durant el trienni liberal.

Liberals

Els liberals, una part de la burgesia intel·lectual del país, eren els més influïts per la ideologia de la Revolució Francesa, els triomfadors de les Corts de Cadis. Volien la sobirania de la na-

ció i no la monarquia autoritària i reformista dels afrancesats, defensaven que el poble és sobirà i que el rei ha de rendir comptes de la seva actuació al poble. Van aconseguir la divisió de poders i el sufragi universal, però tampoc van trobar un suport majoritari de la seva societat.

Joaquim Llorenç Villanueva i Astengo (Xàtiva, 1757-Dublín, 1837) és líder indiscutible —segons Ardit— de la facció liberal valenciana a les Corts de Cadis, eclesiàstic, escriptor i polític anticoncentralista primer i jacobí després, el van detenir i empresonar quan va arribar Ferran VII. Eren part d'aquesta fracció l'advocat de València i relator de l'Audiència Pere Aparici, l'advocat d'Alberic Antoni Lloret, el capità de nau d'Oliva, Francesc Siscar, l'advocat i catedràtic de Dret Canònic a la Universitat de València Vicent-Tomàs Traver i l'auditor general honorari del Departament marítim, Josep Martínez.

Però també formen part d'aquesta

altra manera, la liberal, d'emmirallar-se a Europa per reformar l'estat el republicà mallorquí Joan Maria Picornell i Gomila (Palma, 1757-Cuba, 1825), traductor al castellà de la «Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà», Guillem Moragués i Rullan (Petrera, 1771-Barcelona, 1836), soci de la Societat d'Amics del País, Joan Gamundi i Penya (Deià, 1791-Palma, 1842), eclesiàstic d'idees liberals, Guillem Ignasi de Montis i Pont (Palma, 1774-1829), marquès de la Bastida o Vicent Salvà i Pérez (València, 1786-París, 1849).

Tots, des dels pamfletaris fins als afrancesats passant pels liberals, van apostar per una Europa renovadora simbolitzada en França. No han estat els únics a fer-ho perquè pels Països Catalans de fa vint anys, immersos en una Espanya franquista, França va ser també el símbol de la llibertat i el progrés. □

LA REVOLUCIÓ FRANCESA A LES TERRES CATALANES DEL NORD

El primer pas cap a la integració

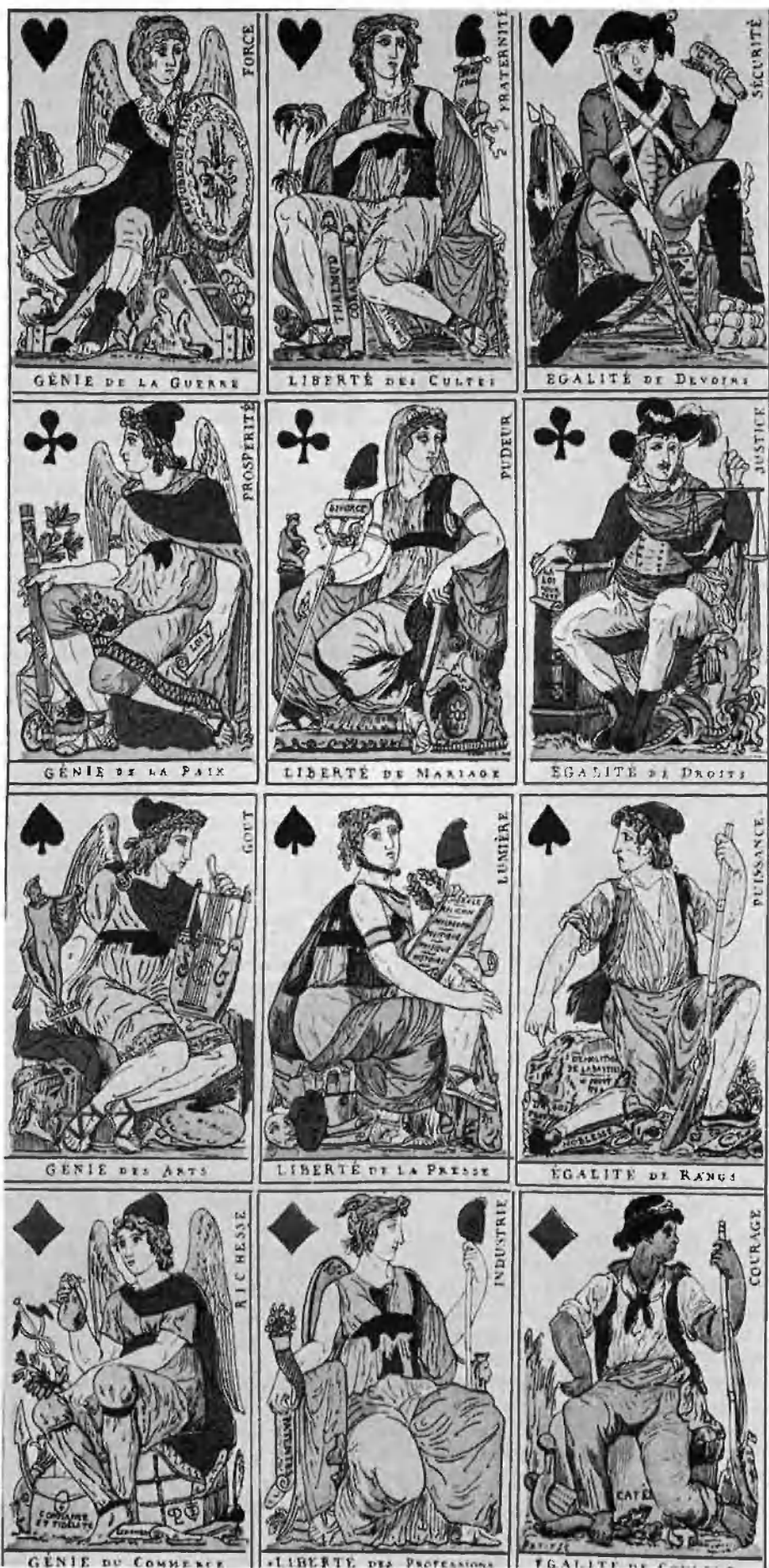
L'evocació de les llibertats, dels drets i de la nació no va tenir el mateix sentit a París que a Perpinyà. Tot i així, les terres catalanes del nord són la zona dels Països Catalans més directament afectada per la Revolució.

Alicia Mercè

Quan comença la Revolució Francesa del 1789, les comarques nord-pirinenques, els comtats, pertanyen al reialme de França com a província del Rosselló vora 130 anys (7 novembre 1659). Això no vol dir que aquests siguin, o es considerin, francesos. Ben al contrari, tot i que la resistència armada hagi finalitzat a les acaballes del segle XVII, la resistència cultural en sentit ampli segueix tan forta com sempre, almenys entre el poble.

Així ho reconeixia el subdelegat de l'intendent quan escrivia que els rossellonesos «durant molt de temps units amb els catalans, han conservat unes idees republicanes que no són encara totalment esborrades; i si no els hi fan més suportar impacientment el jou de la dominació francesa tal com se'ls n'acusava a principis d'aquest segle, cal dir que els fan ser una mica salvatges». Un altre testimoni, en el mateix moment, escrivia que els rossellonesos «estimarien molt més el rei si parlés català».

Globalment, els diferents intents d'afrancesament han fracassat, però queda el cas de la burgesia perpinyanesa. Aquesta, per poder satisfer les seves ambicions sòcio-polítiques ha acceptat d'aplegar-se i d'aculturar-se. Cal afegir que això li ha fet, a la vigília de la revolució, conèixer i sovint adoptar les idees de la il·lustració. Una de les característiques de les terres catalanes del nord a finals del segle XVIII és precisament la dicotomia existent entre aquesta burgesia perpinyanesa culta i afrancesada i d'altra banda una pobla-

Jocs de naips que il·lustraven els diferents beneficis que conferia la República.

ció majoritàriament rural, analfabeta i catalana. Això servirà molt sovint d'argument per a justificar posicions polítiques: la burgesia il·lustrada representaria el liberalisme, el republicanisme i el progrés, mentre que el poble pagès representaria la reacció o el conservadorisme i, perquè continua sent molt profundament religiós, l'obscurantisme.

Monarquia i legislació catalana

A més, el país pateix en aquest moment una crisi econòmica molt greu. El redreçament que s'ha produït al principi, durant els darrers decennis, posa encara més en evidència la mala situació de la província, fins i tot a la part de muntanya, Alt Vallespir, Cerdanya i Conflent, es produeix un principi d'immigració vers les comarques del sud. Una bona part de l'opinió pública veu una relació entre la pèrdua de les llibertats polítiques seculares i la crisi.

La relació dels quaderns de queixes planteja òbviament aquesta problemàtica pel seu contingut i a través dels incidents que havia d'ocasionar. Gairebé tots fan esment de les dificultats generals, del pes feixuc de les impositions suportades per un país arruïnada, i de les necessàries i esperades reformes. Però, a més, molts d'ells recorden els compromisos presos i mai respectats pels monarques francesos de conservar la legislació catalana i posen en relleu les diferències entre gent del camp i burgesia urbana, tal com les eleccions dels diputats subratllen les diferències entre la mateixa burgesia de la capital i la de les altres viles.

L'assemblea revolucionària

Als primers temps els rossellonesos manifesten un gran interès pel programa polític de l'assemblea revolucionària: les reformes proposades, el discurs sobre les llibertats, els drets de l'home, el sentit de la nació. Tot això recorda als catalans les seves tradicions i fa nàixer entre ells l'esperança del reconeixement oficial de les seves peculiaritats i d'allò que ells consideren com els seus drets institucionals.

Això no obstant, els homes i els partits polítics es mostren moderats potser perquè pertanyen precisament a la fracció més afrancesada de la societat. Quan el 6 de març de 1790 es crea la nova estructura político-administrativa, són ells qui una vegada més es troben als llocs de responsabilitat. I per això finalment facilitaran la integració

al conjunt francès més que no s'havia fet mai encara.

El 12 de juliol de 1790 l'Assemblea Nacional de París publica la constitució civil del clero: aquest text estableix que d'ara endavant els clergues hauran de prestar jurament a l'estat que els pagarà. Els béns de l'església desamortitzada seran venuts com a béns nacionals. Això hauria de permetre al poble accedir a la propietat clerical. De fet, solament podran adquirir aquests béns aquells que tenen uns recursos suficients, és a dir la burgesia i uns quants pagesos benestants. La gran majoria del poble només recordarà de la dita constitució que posa els sacerdots sota el control de l'estat.

Val a dir que en aquest país de tradició fortament ultramuntana i tridentina, el clero s'oposa immediatament a la llei i es creu amb el suport total de la immensa majoria del poble. La confiança de la gent envers aquest clero refractari i contrarevolucionari prové entre altres coses del fet que és català i que fins al moment mateix de la revolució ha estat el defensor constant de la catalanitat. Tota l'oposició popular fins al període revolucionari serà portada en gran part per la defensa del clero i de la religió.

Guerra contra la monarquia hispànica

Un altre fet cabdal seria la guerra contra la monarquia hispànica declarada per França el 7 de març de 1793. A partir d'aquests moments es demanarà a les poblacions de les comarques catalanes de França un esforç que no poden ni volen fornir. Al contrari, al Vallespir s'armaran per ajudar les tropes del rei d'Espanya quan travessen el Pirineu. Cal dir que les autoritats espanyoles prometen el reajuntament del país al Principat i la recuperació de la seva catalanitat oficial.

La presència, enmig de les forces espanyoles, de molts emigrats procedents del Rosselló reforça aquesta il·lusió. A la Plana, per això, i a Perpinyà el Partit dels Patriotes també té seguidors populars: amb l'ajuda de forces vingudes del Llenguadoc i guiats pel representant de la Convenció Josep Cassanyes, fill del país, arribaran a parar les forces contrarevolucionàries a la batalla de Peyres-Tortes el 17 de juliol de 1793.

La retirada es farà molt lentament cap al sud del Pirineu, mentre a Perpinyà s'estableix oficialment el règim

Robespierre, cap jacobí que instaurà el règim del terror.

Jacques Danton, polític francès partidari de la lluita revolucionària contra la monarquia.

de terror imposat pel Comitè de Salvació Pública tot i que les execucions seran poc nombroses (una trentena), sobretot si es té en compte que el 90% del clero són refractaris, que molts soldats han desertat i passat a la immigració, que molts alcaldes han col·laborat amb les tropes invasores, que els pagesos amaguen les collites per tal d'evitar les requisicions...

Un greu error polític

Si els revolucionaris de París s'havien enganyat amb el Rosselló, més encara ho fan quan pensen poder portar la guerra al Principat i provocar un alçament general dels catalans a favor

seu. La guerra gran que en resulta serà un greu error polític. Després de la caiguda de Robespierre i dels seus seguidors, pel juliol de 1794, els moderats tornen al poder a Perpinyà com a París. I això justifica la conclusió que els perpinyanesos donaran a la revolució a finals de 1795, quan escrivien a la façana de l'ajuntament «els rics continuaran sent rics, els pobres continuaran sent pobres. Fotuts estàvem, fotuts estarem».

Per tant, el que més ressalta de la revolució als Pirineus Orientals és el greu contrasentit que es produeix d'entrada: l'evocació de les llibertats, dels drets, de la nació, no té el mateix sentit a París o a Perpinyà. Més encara, l'evocació dels drets i privilegis antics té per als revolucionaris un regust d'antic règim, mentre que per als catalans això representa la summa dels valors pels quals han lluitat durant molts segles.

Els rossellonesos han tingut la sensació que les llibertats i els drets evocats pels revolucionaris només es consideraven quan coincidien amb els interessos i projectes polítics del poder central. Mai el pes de l'autoritat central no s'havia fet sentir tant com en aquests moments. El poder ho justificava per les necessitats de la guerra, però precisament aquesta guerra, per a la majoria dels rossellonesos era incomprendible i per això hi hagué una resistència massiva i innombrables desercions. Només la burgesia benestant, una vegada més, es beneficiaria de les circumstàncies per enriquir-se més encara que amb la compra de les terres desamortitzades i amb la venda de material i queviures als exèrcits.

La Revolució ha confirmat el procés de descatalanització, primer en supllir la política lingüística de la monarquia amb el pretext que la llengua catalana era la del fanatisme i de la reacció mentre que la francesa era la llengua de la llibertat, tal com ho declarava el diputat Barere a la Convenció el 20 febrer 1794, segon perquè arran de les guerres vingueren a les comarques rosselloneses soldats procedents de tot França i per força s'establien contactes més que no n'hi havia hagut mai entre el Rosselló i les altres regions de l'estat francès.

Per tot això, bé que a través d'un malentès, es pot dir que per primera vegada al moment de la revolució les terres catalanes de França participen plenament a la vida política del país i fins i tot es pot parlar del primer pas cap a la integració. □